

Podmienky pre vstup do konštrukcie so sponou spĺňajú prídavia slovesných lexém bez formantu "sa", a to všetkých štyroch skupín prídaví, ak subjekt S je -anim, a 2 a 4 skupiny, ak subjekt S je +anim. Napriek tomu nie všetky prídavia, ktoré spĺňajú uvedené podmienky, môžu vstupovať do konštrukcie so sponou, pretože toto miesto je obsadené konkurujúcimi deverbatívnymi adjektívami: *x je lakajúci - x je lakavý, *x je desiaci - x je desivý a pod "Boj o miesto" pri sponu má v jednotlivých prípadoch rozličný výsledok. Rozlišujeme preto 3 možnosti: a/ "boj vyhráva" činné prídavie: *ovocná št'ava je občerstvujúca* - **ovocná št'ava je občerstvivá*, b/ "boj je vyrovnaný, niet víťaza ani porazeného" *cesta je unavujúca* - *cesta je únavná*, c/ "boj vyhrávajú" deverbatívne adjektíva: *obraz je desivý* - *obraz je desiaci. V konečnom dôsledku činné prídavia môžu vstupovať do konštrukcie so sponou, ak okrem uvedených 3 podmienok patria do skupiny a/ alebo b/ Zoznam všetkých 4 skupín slovesných lexém s 3 podskupinami: a) -iaci/-úci, b) -iaci/-úci/-ivý/-avy/-ný/-ačný, c) -ivý/-avý/-ný/-ačný v každej skupine uvádzame v nasledujúcich tabuľkách:

1 S - anim → VF - zámernosť, S + anim → VF	
a)	<i>občerstvovať, osviežovať, povznášať, sklúčovať, skrušovať, spaľovať, stiesňovať, zarážať</i>
b)	<i>umárat (-uci/-avý), zadúšať (-úci/-avý)</i>
c)	0

2 S - anim → VF - zámernosť, S + anim, K O alebo čin → VF zámernosť, S + anim K vl → VF - zámernosť	
a)	<i>dehonestovať, demoralizovať, urtovať, miast', mobilizovať, motivovať, oblažovať, obodrovať, obšit'astiňovať, odzbrojovať, ohurovať, okúzľovať, omäčovať, oslabovať, oslepovať, ožvovať, poburovať, pokorovať, popudzovať, posilňovať, prekvapovať, povzbudzovať, rozrušovať, rozohňovať, rozčuľovať, rozptyľovať, strhávať, sužovať, šokovať, traumatizovať, udrivovať, umrtyvať, upokojovať, uspať, vzpružovať, vzrušovať, vyčerpávať, zdôstojňovať, znepokojovať, znišťovať</i>
b)	<i>drasť (-úci/-avý), omamovať (-uci/-ný), ubíjať (-úci/-avý), unavovať (-uci/-ny)</i>
c)	<i>dušit (-ny), gntavť (-ny), lakať (-avy), mučiť (-ny), podnecovať (-ny), tryzniť (-ny), ničiť (-ny)</i>

3 S - anim → VF - zámernosť, S + anim → VF zámernosť	
a)	<i>alarmovať, hypnotizovať, narkotizovať, nabadať, odpušťať, odradzať, odsudzovať, podkušovať, ponižovať, povzbudzovať, provokovať, utešovať, utišovať, uzmierovať, zavádzať, zavrňovať, zľahčovať, znevažovať, zneucľovať</i>
b)	<i>potiešovať (-uci/-ny), urádzať (-uci/-ivý), zhadzovať (-uci/-ačný)</i>
c)	<i>podpichovať (-ačný), tíšť (-ny)</i>

4 S - anim → VF - zámernosť, S + anim → VF - zámernosť	
a)	<i>fascinovať, očarovať, odpudzovať, odstrašovať, ohromovať</i>
b)	<i>pohoršovať (-uci/-ivý)</i>
c)	<i>desť (-ny), uchvacovať (-ny)</i>

Literatura

- DANEŠ, F - HLAVSA, Z a kol. Větné vzorce v češtině. Praha, Academia 1981, 270 s.
 KAČALA, J. Zámernosť a nezámernosť ako komponenty sémantiky slovesa. Jazykovedný časopis, 31, 1980, č. 2, s. 131-139.
 TIBENSKÁ, E. Sémantika subjektu vo vzťahu k sémantike vety. Kandidátska dizertácia. Bratislava, Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 1989, 218 s.
 TIBENSKÁ, E. Sema mimovoľnosti vo významoch slovesných lexém označujúcich psychofyzické deje a stavy. Slovenská reč, 54, 1989, č. 6, s. 321-334.

Počítačový model jazyka ako celku

Emil Páleš

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Bratislava

1. Úvod

SAPFO (Sense Apprehending Frame Operator) je experimentálny program na porozumenie prirodzeného jazyka počítačom, v súčasnosti vyvíjaný v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV v koordinácii s Katedrou umelej inteligencie Univerzity Komenského. SAPFO pracuje v dvoch modoch:

- 1 Parafrazovanie slovenských viet/fraz
- 2 Návrat informácie z korpusu textov odpovedaním na otázky

Poslaním systému je experiment s fungovaním jazyka ako celku. Program zahŕňa model morfológie, derivatológie, syntaxe, sémantiky a pragmatiky jazyka. Chod programu umožňuje pozorovať a študovať prácu týchto jazykových podsystémov v ich interakcii.

Tri vedné disciplíny sú zainteresované na experimente tohto druhu, ktorý je základným zdrojom skúseností pre budovanie systémov s prirodzeno-jazykovým komponentom v umelej inteligencii,

- 2 poukazuje na nedokonalosti a novo inšpiruje klasickú lingvistiku,
- 3 slúži ako model spracovávanía symbolov ľudskou mysl'ou v psychológii